

**«ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ
НА ЖИТТЯ ТА НА ПОВАГУ ДО ЇЇ
ГІДНОСТІ. ЗАБОРОНА
КАТУВАННЯ, ЖОРСТОКОГО,
НЕЛЮДСЬКОГО ТА ТАКОГО
ПОВОДЖЕННЯ, ЩО ПРИНИЖУЄ
ГІДНІСТЬ ОСОБИ»**

ПРАВО НА ЖИТТЯ

ЦЕ ПРИРОДНА НЕВІД'ЄМНА ВІД ОСОБИСТОСТІ І ГАРАНТОВАНА НОРМАМИ ВНУТРІШНЬОГО ЗАКОНОДАВСТВА І МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИМИ АКТАМИ МОЖЛИВІСТЬ ЗАХИСТУ НЕДОТОРКАНОСТІ ЖИТТЯ І СВОБОДИ РОЗПОРЯДЖАТИСЯ НИМ

- ДО ЗМІСТУ ПРАВА НА ЖИТТЯ ВКЛЮЧАЮТЬСЯ ТАКІ ЕЛЕМЕНТИ: ПРАВОМІРНУ ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ПРАВА, ЯКА Є НАСЛІДКОМ ОБОВ'ЯЗКУ ДЕРЖАВИ ТА ІНШИХ СУБ'ЄКТІВ ПРАВА ВИЗНАВАТИ ПРАВА ОСОБИ НА ЖИТТЯ ТА НЕ ПОРУШУВАТИ ЙОГО; ОБОВ'ЯЗОК ДЕРЖАВИ ЗАХИЩАТИ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ, ВИКОНАННЯ ЯКОГО ЛЮДИНА МОЖЕ ВИМАГАТИ; ПРАВО НА ЗАХИСТ СВОГО ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я, ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ІНШИХ ЛЮДЕЙ ВІД ПРОТИПРАВНИХ ПОСЯГАНЬ.**

ПРАВО НА ЖИТТЯ РЕАЛІЗУЄТЬСЯ ШЛЯХОМ

створення умов для
гідного рівня життя

створення
високоєфективної
системи медичної
допомоги

створення ефективної
системи забезпечення
безпеки життя з боку
держави

формування високого рівня
правової культури та
правової свідомості в
суспільстві, що
унеможлиблює або
зменшує ризики посягання
на життя інших осіб

ГОВОРЯЧИ ПРО СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА ОСОБИ НА ЖИТТЯ, СЛІД ВІДМІТИТИ ЩО ТАКЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДБУВАЄТЬСЯ НА ТРЬОХ РІВНЯХ:

- **МІЖНАРОДНОМУ (МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА ООН)**
- **РЕГІОНАЛЬНОМУ (ЄВРОПЕЙСЬКОМУ - КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД)**
- **НАЦІОНАЛЬНОМУ (НАПРИКЛАД НА РІВНІ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ).**

СТ. 6 МІЖНАРОДНОГО ПАКТУ ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА ООН ПРАВО НА ЖИТТЯ Є НЕВІД'ЄМНЕ ПРАВО КОЖНОЇ ЛЮДИНИ. ЦЕ ПРАВО ОХОРОНЯЄТЬСЯ ЗАКОНОМ. НІХТО НЕ МОЖЕ БУТИ СВАВІЛЬНО ПОЗБАВЛЕНИЙ ЖИТТЯ.

- **до ст. 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод прийнятою Ради Європи 04.11.1950**
- **п.1 право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання.**
- **п.2 Позбавлення життя не розглядається як таке, що вчинене на порушення цієї статті, якщо воно є наслідком виключно необхідного застосування сили:**
- **для захисту будь-якої особи від незаконного насильства;**
- **для здійснення законного арешту або для запобігання втечі особи, яку законно тримають під вартою;**
- **при вчиненні правомірних дій для придушення заворушення або повстання.**

В КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ МІСТИТЬСЯ СТ. 27, ЯКА ВИЗНАЧАЄ:

- **КОЖНА ЛЮДИНА МАЄ НЕВІД'ЄМНЕ ПРАВО НА ЖИТТЯ.**
- **НІХТО НЕ МОЖЕ БУТИ СВАВІЛЬНО ПОЗБАВЛЕНИЙ ЖИТТЯ.
ОБОВ'ЯЗОК ДЕРЖАВИ - ЗАХИЩАТИ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ.**
- **КОЖЕН МАЄ ПРАВО ЗАХИЩАТИ СВОЄ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я, ЖИТТЯ І
ЗДОРОВ'Я ІНШИХ ЛЮДЕЙ ВІД ПРОТИПРАВНИХ ПОСЯГАНЬ.**

ДЕРЖАВА ЗОБОВ'ЯЗАНА УТРИМУВАТИСЯ ВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ СМЕРТНОЇ КАРИ.

- **КСУ, визнаючи СМЕРТНУ КАРУ НЕКОНСТИТУЦІЙНИМ ВИДОМ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ, ЗАЗНАЧИВ (Рішення КСУ у справі про СМЕРТНУ КАРУ № 11 -рп/99 від 29 грудня 1999 року): «Конституція України не містить будь-яких положень про можливість застосування СМЕРТНОЇ КАРИ як винятку з положення частини першої статті 27 Конституції України про невід'ємне право на життя кожної людини. Таким чином, СМЕРТНУ КАРУ як вид покарання, передбачений у відповідних положеннях КК України, не можна вважати винятком з невід'ємного права на життя кожної людини, закріпленого у Конституції України ...**
- **Розкриваючи зміст невід'ємного права на життя людини, закріпленого у частині першій статті 27 Конституції України, треба враховувати і невідповідність СМЕРТНОЇ КАРИ цілям покарання та можливість судової помилки, коли виконання судового вироку щодо особи, засудженої до СМЕРТНОЇ КАРИ, унеможлиблює виправлення її наслідків, що не узгоджується з конституційними гарантіями захисту прав і свобод людини і громадянина».**

НА СЬОГОДНІ ІСНУЄ НИЗКА ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ ПОВ'ЯЗАНИХ З ПРАВОМ ЛЮДИНИ НА ЖИТТЯ, ДО ОСНОВНИХ З ЯКИХ СЛІД ВІДНЕСТИ:

- **ПРАВО НА ШТУЧНЕ ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ ТА ШТУЧНЕ ЗАПЛІДНЕННЯ;**
- **ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗДІЙСНЕННЯ ДОСЛІДІВ У ГАЛУЗІ ЕМБРІОЛОГІЇ ТА ПРАВОВИЙ СТАТУС ЕМБРІОНА;**
- **ПИТАННЯ ПРО ПРАВОМІРНІСТЬ КЛОНУВАННЯ ЛЮДИНИ;**
- **ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕВТАНАЗІЇ ДО СМЕРТЕЛЬНО ХВОРИХ.**

**ГІДНІСТЬ ЛЮДИНИ ЗАХИЩАЄТЬСЯ ЯК
НАЙВИЩА СОЦІАЛЬНА ЦІННІСТЬ, ЯКА
ЗУМОВЛЮЄ КОНСТИТУЦІЙНІ ОБОВ'ЯЗКИ
ДЕРЖАВИ (СТ. 3 КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ).**

- **Конституція (ст. 28) встановлює неприпустимість катування, жорстокого, нелюдського та такого, що принижує гідність особи, поводження чи покарання, тобто сформульований абсолютний імператив щодо неприпустимості вчинення будь-яких дій, які посягають на гідність людини.**

СТ. 3 КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД

- Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню**

АБСОЛЮТНИЙ ХАРАКТЕР ГАРАНТІЙ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 3 КОНВЕНЦІЇ

- **НЕ МОЖЕ БУТИ ЖОДНИХ ВИНЯТКІВ І НЕ МОЖЕ ІСНУВАТИ ЖОДНИХ ПІДСТАВ ДЛЯ ВІДСТУПУ ДЕРЖАВИ ВІД СВОЇХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА СТ. 3 КОНВЕНЦІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ АБО ІНШОЇ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ, ЩО ЗАГРОЖУЄ ЖИТТЮ НАЦІЇ**

**ДЛЯ ТОГО, АБИ ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ
СТАНОВИЛО ПОРУШЕННЯ СТ. 3 КОНВЕНЦІЇ,
ВОНО ПОВИННО ДОСЯГНУТИ
МІНІМАЛЬНОГО РІВНЯ ЖОРСТОКОСТІ**

- **ОЦІНКА МІНІМАЛЬНОГО РІВНЯ ЖОРСТОКОСТІ МАЄ ВІДНОСНИЙ ХАРАКТЕР; ВОНА ЗАЛЕЖИТЬ ВІД УСІХ ОБСТАВИН СПРАВИ, ТАКИХ ЯК ТРИВАЛІСТЬ ДАНОГО ПОВОДЖЕННЯ, ЙОГО ФІЗИЧНІ ТА ПСИХІЧНІ НАСЛІДКИ, А В ДЕЯКИХ ВИПАДКАХ - СТАТЬ, ВІК, СТАН ЗДОРОВ'Я ПОТЕРПІЛОГО ТА ІНШІ ОБСТАВИНИ (РІШЕННЯ У СПРАВІ СПРАВИ «IRELAND V. THE UNITED KINGDOM» ВІД 18.01.1978)**

ПРАКТИКА СУДУ ВИОКРЕМИЛА ТРИ ВИДИ ПОВОДЖЕННЯ, ЗАБОРОНЕНІ СТ. 3 КОНВЕНЦІЇ:

- **А) ТАКЕ ПОВОДЖЕННЯ ЧИ ПОКАРАННЯ, ЩО ПРИНИЖУЄ ГІДНІСТЬ;**
- **Б) НЕЛЮДСЬКЕ ПОВОДЖЕННЯ ЧИ ПОКАРАННЯ;**
- **В) КАТУВАННЯ.**

ПОВОДЖЕННЯ ЧИ ПОКАРАННЯ, ЩО ПРИНИЖУЮТЬ ЛЮДСЬКУ ГІДНІСТЬ

- «СПРИЧИНЯЄ У ПОТЕРПЛОГО ПОЧУТТЯ СТРАХУ, БОЛІСНІ СТРАЖДАННЯ Й ПОЧУТТЯ НЕПОВНОЦІННОСТІ, СПРОМОЖНІ ПРИНИЗИТИ ЙОГО ГІДНІСТЬ І НАВІТЬ ЗЛАМАТИ ЙОГО ФІЗИЧНИЙ І МОРАЛЬНИЙ ОПІР» (РІШЕННЯ СУДУ У СПРАВІ «IRELAND V. THE UNITED KINGDOM» ВІД 18.01.1978). ЦЕ БУЛО ПІДТВЕРДЖЕНО Й У 2000 Р. У РІШЕННІ СУДУ У СПРАВІ «KUDLA V. POLAND» (РІШЕННЯ ВІД 26.10.2000): ТАКИМ, ЩО ПРИНИЖУЄ ГІДНІСТЬ, СУД НАЗВАВ ПОВОДЖЕННЯ, ЯКЕ «МАЛО НА МЕТІ ВИКЛИКАТИ У ПОТЕРПЛИХ ПОЧУТТЯ СТРАХУ, СТРАЖДАНЬ І МЕНШОВАРТОСТІ, А ВІДТАК ПРИНИЗИТИ ТА ЗНЕВАЖИТИ ЇХ».

НЕЛЮДСЬКЕ ПОВОДЖЕННЯ ЧИ ПОКАРАННЯ

- Суд провів розмежування «нелюдського» і такого, «що принижує гідність», поведження, вказавши, що нелюдське поведження має місце, «якщо, крім іншого, воно було умисним, застосовувалося впродовж кількох годин поспіль і призводило або до справжніх тілесних ушкоджень, або до гострих фізичних чи душевних страждань». «KUDLA V. POLAND» (рішення від 26.10.2000), «IORGOV V. BULGARIA» від 11.03.2004)

КАТУВАННЯ

- **ДОСИТЬ ЧАСТО РОЗГЛЯДАЄТЬСЯ СУДОМ У СЕНСІ, ЩО МІСТИТЬСЯ У СТ. 1 КОНВЕНЦІЇ ООН 1984 РОКУ ПРОТИ КАТУВАНЬ ТА ІНШИХ ЖОРСТОКИХ, НЕЛЮДСЬКИХ АБО ПРИНИЖУЮЧИХ ГІДНІСТЬ ВИДІВ ПОВОДЖЕННЯ ТА ПОКАРАННЯ**

ДЛЯ ЦІЛЕЙ ЦІЄЇ КОНВЕНЦІЇ ТЕРМІН "КАТУВАННЯ" ОЗНАЧАЄ

- **БУДЬ-ЯКУ ДІЮ, ЯКОЮ БУДЬ-ЯКІЙ ОСОБІ НАВМИСНЕ ЗАПОДІЮЮТЬСЯ СИЛЬНИЙ БІЛЬ АБО СТРАЖДАННЯ, ФІЗИЧНЕ ЧИ МОРАЛЬНЕ, ЩОБ ОТРИМАТИ ВІД НЕЇ АБО ВІД ТРЕТЬОЇ ОСОБИ ВІДОМОСТІ ЧИ ВИЗНАННЯ, ПОКАРАТИ ЇЇ ЗА ДІЇ, ЯКІ ВЧИНИЛА ВОНА АБО ТРЕТЯ ОСОБА ЧИ У ВЧИНЕННІ ЯКИХ ВОНА ПІДОЗРЮЄТЬСЯ, А ТАКОЖ ЗАЛЯКАТИ ЧИ ПРИМУСИТИ ЇЇ АБО ТРЕТЮ ОСОБУ, ЧИ З БУДЬ-ЯКОЇ ПРИЧИНИ, ЩО ГРУНТУЄТЬСЯ НА ДИСКРИМІНАЦІЇ БУДЬ-ЯКОГО ВИДУ, КОЛИ ТАКИЙ БІЛЬ АБО СТРАЖДАННЯ ЗАПОДІЮЮТЬСЯ ДЕРЖАВНИМИ ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ ЧИ ІНШИМИ ОСОБАМИ, ЯКІ ВИСТУПАЮТЬ ЯК ОФІЦІЙНІ, ЧИ З ЇХ ПІДБУРЮВАННЯ, ЧИ З ЇХ ВІДОМА, ЧИ ЗА ЇХ МОВЧАЗНОЇ ЗГОДИ.**